

ШАНОВНІ УЧНІ ТА УЧЕНИЦІ 7-Х КЛАСІВ!

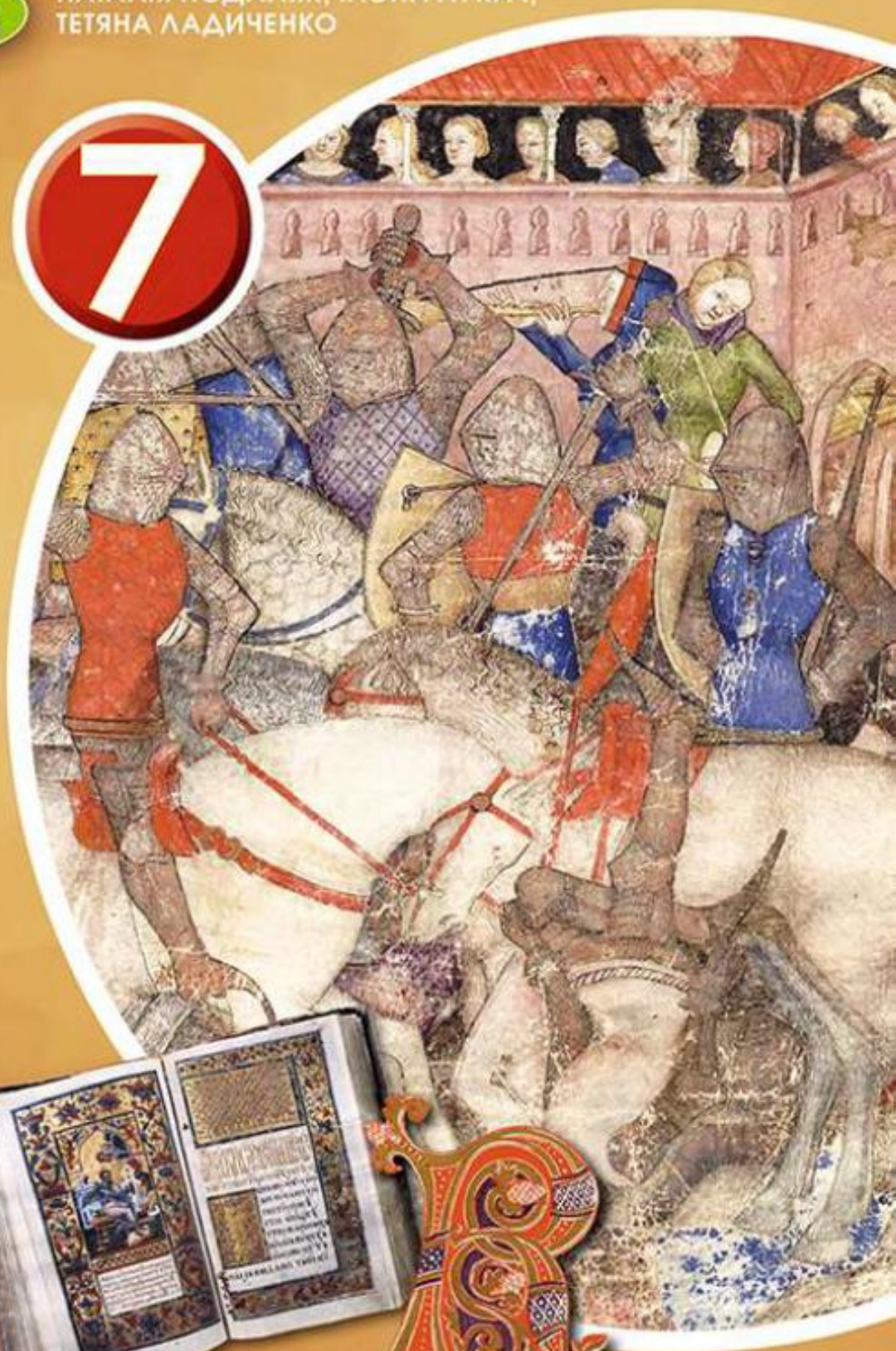
ПЕРЕД ВАМИ - МАТЕРІАЛИ ДО ПЕРШОГО УРОКУ З ПРЕДМЕТУ «ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ». У ДАНОМУ ФАЙЛІ ВИ ЗНАЙДЕТЕ МАТЕРІАЛ ПАРАГРАФУ ПІДРУЧНИКА. 1 УРОК Є УРОКОМ ПОВТОРЕННЯ МАТЕРІАЛУ 6 КЛАСУ. НАСТУПНІ ЗАВДАННЯ ОКРІМ МАТЕРІАЛІВ ПІДРУЧНИКА БУДУТЬ МІСТИТИ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗА НИМ та **БЛАНК ВІДПОВІДІ**. ВИКОНАНУ РОБОТУ ТРЕБА БУДЕ НАДІСЛАТИ НА АДРЕСУ УРОКУ ЧЕРЕЗ СЕРВІС «ХЬЮМАН-ШКОЛИ» В БУДЬ – ЯКОМУ ЗРУЧНОМУ ДЛЯ ВАС ФОРМАТІ (ФОТО, ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТ, СКРІНШОТ ТОЩО). БАЖАНО, ЯКЩО ВИ ЗРОБИТЕ ЦЕ ДО ДНЯ НАСТУПНОГО УРОКУ.

З УСІМА ПИТАННЯМИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ПРОШУ ЗВЕРТАТИСЯ НА ЧАТ У ХЬЮМА-ШКОЛІ.

Всесвітня ІСТОРІЯ

НАТАЛІЯ ПОДАЛЯК, ІЛОНА ЛУКАЧ,
ТЕТЯНА ЛАДИЧЕНКО

Шановні семикласники та семикласниці!

Хоча від середньовіччя нас віддаляє понад п'ятсот років, проте саме в ту далеку епоху було закладено основи сучасного світу. Ознайомитися з дивовижним розмаїттям цієї доби вам допоможе цей підручник.

Матеріали підручника спрямовано на формування компетентностей відповідно до Нової української школи, зокрема історичної предметної компетентності. Також ви зможете набути й інших ключових компетентностей: навчитися переконливо висловлювати думки, розуміти писемні джерела, будувати логічні ланцюжки подій, використовувати цифрові технології для пошуку історичної інформації, реалізовувати індивідуальні та командні проекти.

У підручнику поряд з викладенням основного історичного матеріалу подано уривки із середньовічних документів, які донесли до нас подих і колорит минулого. Ці джерела дають змогу подивитися на середньовіччя очима його сучасників і краще зрозуміти тогочасне життя. Звичайно ж, потрібно враховувати, хто, за яких обставин і з якою метою їх писав. Допоможуть вам у цьому запитання до документів.

Чимало можуть розповісти також ілюстрації – малюнки та мініатюри із середньовічних рукописів, фотографії історичних пам'яток.

Уведені в основний текст *«Подобиці»* розширяють знання про історичних осіб, дадуть можливість дізнатися більше про окремі історичні події.

Важливу роль у вивченні історії відіграють карти. Працюючи з ними, ви зможете простежити, які політичні й територіальні зміни відбувалися за доби середньовіччя.

На сторінках навчальної книжки ви натрапите на чимало нових слів. Їх виділено напівжирним шрифтом і до них подано пояснення. Крім того, у кінці підручника вміщено *словник термінів*.

Кожний параграф починається і завершується запитаннями, практичними та творчими завданнями до теми. Наприкінці параграфів подано завдання, що є різними за рівнем складності та будуть оцінюватися відповідно різними балами.

Запитання в рубриці *«Перевіряємо знання»* допоможуть перевірити та закріпити отримані відомості.

Завдання з блока *«Удосконалюємо вміння»* спрямовано на розвиток аналітичного мислення, уміння працювати з картами та ілюстраціями, запам'ятовувати основні дати.

Рубрика *«Діємо творчо»* передбачає обговорення цікавих питань, відповідаючи на які іноді треба шукати додаткові джерела, розмірковувати та самостійно робити висновки. Деякі завдання передбачають занурення в епоху середньовіччя, написання творів, розповідей або повідомлень від імені конкретної людини того часу. У цій рубриці є також бліцтурніри, інші види роботи з текстом та ілюстраціями.

Додатковий матеріал, який зробить процес вивчення всесвітньої історії цікавішим, ви можете знайти в рубриці *«Дізнаємося з інтернет-мережі»*, скориставшись підказками для пошуку інформації.

Сподіваємося, що робота з підручником допоможе вам відчути живу історію, почути голос далекої епохи, навчитися розуміти й любити багатоманітний світ середньовіччя.

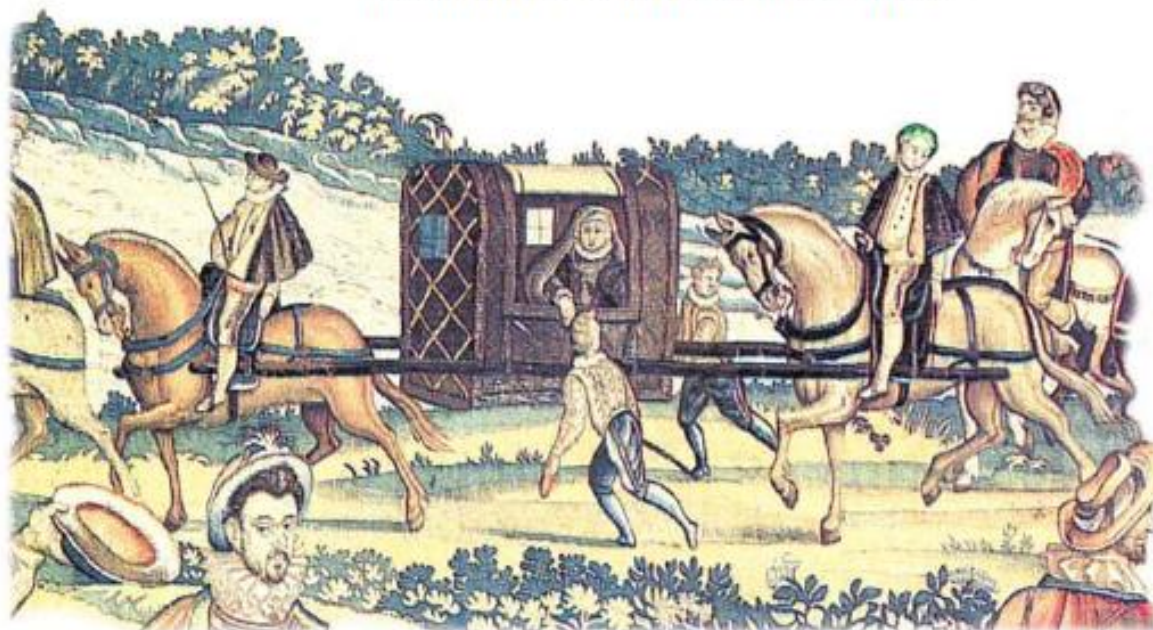

Вступ у добу середньовіччя

Пригадайте, яка писемність існувала у Стародавньому Єгипті та Стародавньому Китаї.

1. Спадщина стародавнього світу
2. Велике переселення народів
3. Середньовіччя як період розвитку людства
4. Періоди середньовіччя
5. Джерела вивчення

■ 1. Спадщина стародавнього світу. Епоха стародавнього світу, що продовжувалася тисячоліття, є найдавнішою у історії людства. Вивчаючи її, ви поринали у прадавні часи, коли з'явилася людина сучасного типу та формувалося первісне суспільство. Первісні люди опановували землеробство і скотарство, ремесла та торгівлю, створювали й удосконалювали знаряддя праці. Саме тоді почали складатися організовані людські колективи, виникла культура. Із часом у долинах річок постали перші держави та сформувалися давні високоорганізовані суспільства – цивілізації Месопотамії, Єгипту, Індії та Китаю.

Східні народи першими створили могутні держави, подарували світові основні види писемності, залишили у спадок нащадкам величні храми та єгипетські піраміди, досконалі системи зрошування та численні пам'ятки культури.

Пізніше найрозвинутішими державами стародавнього світу стали античні Греція та Рим. Їхню історію часто називають золотою добою людства. Давні греки, які не знали деспотичної східної влади царів, подарували світові демократію, філософію та видатні твори мистецтва.

Пригадайте!

Назвіть імена найвідоміших давньогрецьких філософів.

Спадкоємцями еллінів стали мешканці «міста на семи пагорбах» – Рима. Віддаючи шану грецькій культурі та полісному

устрою, стародавні римляни створили власну неповторну цивілізацію. Вони заволоділи величезними територіями, заснували могутню Римську імперію, яку населяли різні народи. Проте ще задовго до своєї загибелі Римська імперія вступила у смугу занепаду. З III ст. різко погіршився стан економіки: скорочувалися посівні площі, падала врожайність, завмиralи торгівля і ремесла.

Серйозних змін зазнав і державний устрій Риму. Імператор вважався вже не першим серед рівних, а володарем, особою священною. «Немає влади не від Бога» – це положення християнського вчення якнайкраще відповідало тогочасним уявленням про владу. Побачивши в новій вірі можливість обґрунтувати свою владу, римські імператори припинили гоніння на християн. Спочатку Константин Великий дозволив відкрито сповідувати християнство, а з 381 р. християнство було оголошено державною релігією.

Подумайте!

Чому римляни в перші століття влаштовували гоніння на християн?

Зазнало змін і римське військо. Ті часи, коли воно складалося лише з повноправних римських громадян, відійшли в минуле. Звичним стало набирати воїнів з варварів – тих, хто розмовляв не латиною і не грецькою. У майбутньому це мало згубні для Риму наслідки, перетворившись на одну з головних причин загибелі імперії.

2. Велике переселення народів. У IV–VII ст. Європою прокотилися могутні хвилі варварських нашеств. Десятки германських, слов'янських, сарматських та інших племен знялися з місць, де вони жили сотні років, і вирушили на завоювання нових земель. До масового пересування їх змусили:

- різке похолодання;
- зростання кількості населення в результаті збільшення сільськогосподарської продукції після запровадження залізних знарядь праці;
- тиск кочівників зі Сходу;
- боротьба за владу та витіснення переможених за межі своїх земель;
- утворення військової знаті, яка прагнула військової здобичі та нових підвладних їй територій.

Це дивовижне явище увійшло в історію як доба Великого переселення народів. Початком його став рух германських племен готів на південь. Вони пройшли через землі слов'ян у Північне Причорномор'я. Ті готські племена, які осіли в пониззі Дніпра, стали називати остготами (східними готами), а тих, що оселилися між Дніпром і Дунаєм, назвали вестготами (західними готами). Античні автори писали, що близько 260 р. готи захопили античні міста-держави Ольвію і Тіру й Боспорське царство та утворили державу в Північному Причорномор'ї.

У ранньому середньовіччі величезний простір Східної та Центральної Європи населяли племена слов'ян. Спочатку вони мали подібні мови. Це знайшло відображення в самоназві «слов'яни» – ті, що використовують спільні слова (мову). Поступово, розселяючись, слов'янські племена відокремилися одне від одного й розпалися на три гілки. До західної групи належали чехи, словаки, поляки, полабські та поморські слов'яни. Східну складали предки українців, білорусів і росіян. Південна включала болгар, сербів, хорватів, словенців і деякі інші народи.

3. Середньовіччя як період розвитку людства. Уперше на зламі XV–XVI ст. термін «середні віки» почали використовувати італійські вчені. Для них ідеалом слугувала висока культура античності, де панували розум, освіта й класична латина – мова давньоримських письменників і філософів. У середні віки, на їхнє переконання, відбувалося лише знищення античної спадщини – храмів, театру, літератури, філософії. Тому середньовіччя залишалося для них «темними віками» – перервою у розвитку культури та освіти, добою занепаду, темряви й дикості порівняно з античністю. Його вважали втраченим для людства часом.

Така негативна оцінка надовго закріпилася у свідомості людей. Різні точки зору щодо суті й значення середньовіччя зберігаються й досі.

Одні згадують лише кровопролитні війни та міжусобиці, спалення інакодумців, підступність і жорстокість правителів. Від цих людей можна почути про «суцільні жахи й тортури похмурого середньовіччя». Інші, навпаки, створюють його світлий образ. Для них середньовіччя – це мудрі королі, шляхетні лицарі, учені монахи, працелюбні селяни й ремісники; час, коли особливо цінувалися мужність і гідність.

Лицарське військо. Мініатюра. XI ст.

Розгляньте малюнок. Які обладунки та зброю мали середньовічні лицарі?

Проте величезний період у тисячу років не міг бути або лише добрим, або лише поганим. Усі події відбувалися в один і той самий час і були взаємопов'язані. Королі захищали свій народ, лицарі вклонялися прекрасним дамам, філософи писали мудрі книжки, митці створювали шедеври мистецтва. Водночас не вщухали війни, палали вогнища, лютували пошесті й голод. Як кожна інша епоха, середньовіччя увібрало в себе безмежні прояви життя.

Середньовіччя нагадує про себе значно частіше, ніж це здається на перший погляд. Саме тоді виникла більшість сучасних держав і переважно визначилися їхні кордони, було закладено основи майбутніх націй і національних мов, почали діяти перші парламенти й перші конституції, відкрилися школи та університети, було започатковано книгодрукування.

Робота в парах. Розгляньте малюнки. Назвіть пори року, які зображено на малюнку ліворуч. Поясніть, що допомагає визначити професію кожного ремісника на малюнку праворуч.

Пори року.
Мініатюра. IX ст.

Кравець, швець, коваль, тесляр.
Середньовічна мініатюра

Учений диспут. Мініатюра. XI ст.

Розгляньте малюнок. Опишіть,
як відбувався вчений диспут.

У цей самий період запанували сучасні світові релігії: християнство – у Європі, буддизм та іслам – на Сході.

Середньовіччя подарувало людству великих святих і правителів, знаменитих учених і мислителів, геніальних поетів і художників, уславлених мандрівників і героїв. Йому належать такі винаходи, як ножиці, годинник, віконне скло, вогнепальна зброя та безліч інших. З того часу люди стали користуватися порцеляновим посудом, люстерками, виделками, милом, окулярами, гудзиками.

Також середньовіччя нагадує про себе забудовою старих міст з їхніми фортечними мурами та величними спорудами, один вигляд яких вражає уяву. У більшості людей слово «середньовіччя» асоціюється із соборами і замками, лицарськими турнірами, веселими карнавалами, старовинними книжками у шкіряних оправах.

Подумайте!

Чому середньовічні міста обносили могутніми мурами?

Проте арена, де розгорталася середньовічна історія, не обмежувалася лише європейською територією. Вона була значно ширшою й охоплювала Східну Римську імперію (Візантію), арабо-мусульманський світ, а також країни Сходу, з якими Захід мав постійний зв'язок.

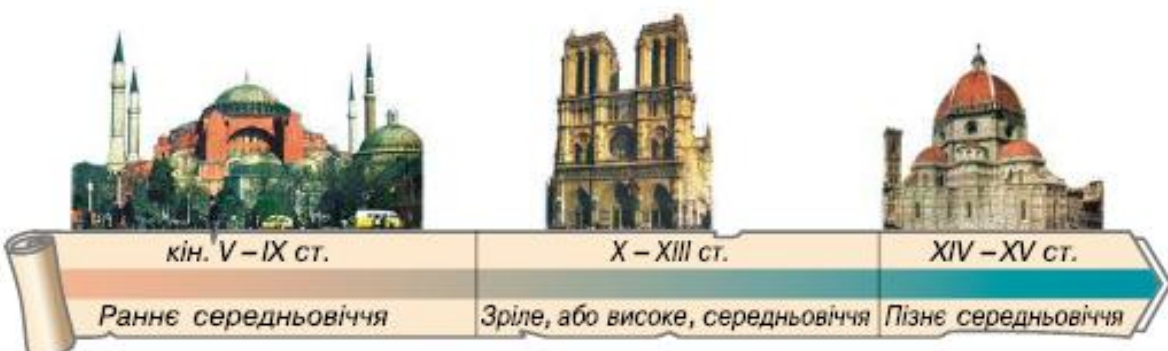
Мури середньовічного міста. Мініатюра

Далеке та яскраве середньовіччя залишило величезний спадок. Його осмислення допоможе вам краще зрозуміти сучасність.

■ 4. Періоди середньовіччя. Початок доби середньовіччя пов'язують із загибеллю наприкінці V ст. Західної Римської імперії. Зустріч двох світів – античного (греко-римського) і варварського (германського, кельтського, слов'янського) – дала поштовх глибоким змінам, які відкрили середньовічний період всесвітньої історії. Наприкінці XV ст., з початком Великих географічних відкриттів, коли Христофор Колумб дістався на своїх кораблях берегів Америки (1492), світ вступив у Новий час.

Щоб краще зрозуміти ті важливі зміни, що відбувалися впродовж середньовіччя, його тисячолітню історію поділяють на три періоди. Інколи їх порівнюють з віком людини – молодістю, зрілістю та старістю. З кінця V до кінця IX ст. тривало раннє середньовіччя, коли на руїнах античного світу народжувалося нове суспільство. X–XIII ст. – доба зрілого, або високого, середньовіччя, час його розквіту та найвищого піднесення. XIV–XV ст. – пізнє середньовіччя, його «осінь». На зміну цьому завершальному етапу середніх віків приходить Новий час.

Вивчаючи середньовіччя, ви одночасно зможете здійснити мандрівку в минуле нашої Батьківщини, де в V–IX ст. відбувалося становлення племінних союзів стародавніх слов'ян. IX–XIII ст. – період існування

могутньої Київської держави – Русі-України. Хронологічно він збігається з добою зрілого середньовіччя. Це одна з найславетніших сторінок в історії нашої держави, пов'язаних з іменами князів Святослава Хороброго, Ярослава Мудрого та Володимира Великого.

Пригадайте! Які найвизначніші події відбулися під час правління цих князів?

Період пізнього середньовіччя XIV–XV ст. став своєрідним рубежем між епохами для історії не лише Західної Європи, а й українських земель. На теренах нашої Батьківщини багаторічний розбрат між правителями удільних князівств призвів до їхнього послаблення та залежності від Золотої Орди, а пізніше – Польщі та Литви.

- 5. Джерела вивчення. Понад п'ятсот років віддаляють нас від закінчення доби середньовіччя. Не дивно, що з тієї пори до нас дійшло значно більше історичних пам'яток і джерел, ніж із сивої давнини. Джерела

Статуетка скандинавського бога Одіна. VIII–IX ст.

розрізняють залежно від того, яку інформацію і в який спосіб вони повідомляють.

Багато про що можуть розповісти мури й вежі старовинних замків, бані соборів і церков, лицарські обладунки та ювелірні прикраси, монети й печатки, витвори мистецтва та звичайні побутові речі. Частину з них знайшли під час розкопок археологи, частину дбайливо зберегли покоління нащадків. Такі джерела називають *речовими*. Їх можна побачити майже в кожному музеї.

Від середньовіччя до нас дійшло чимало *писемних* джерел. Звісно, безліч їх загинуло внаслідок війн, пожеж та інших

стихійних лих. Ті, що вдалося зберегти, зібрано у спеціальних сховищах – архівах, де про них дбають фахівці.

Шоломи воїнів. VI–IX ст.

Пригадайте! Як називаються книжки – збірники документів?

Середньовічні автори залишили нам різні твори, які розповідають про визначні події. Хроніки, які в Київській державі (Русі-Україні) називали літописами, містять порічні записи всього, що відбувалося. Біографії змальовують життя і діяльність визначних людей. Поезії, романи, повісті розкривають світ почуттів і переживань середньовічної людини. А скільки цінного повідомляють тексти законів, угод, господарських описів, заповітів, міських книг, судових протоколів, а також ремісничих, купецьких та університетських статутів!

Народна пам'ять донесла з глибини століть оповіді, легенди, пісні, загадки, прислів'я. Усе це – *усні джерела*.

Сліди середньовіччя простежуються в багатьох народних святах і селянських весіллях, у дитячих іграх, вбранні, деяких предметах хатнього вжитку. Це називають *етнографічними джерелами*. Не втрачають інтересу до середньовіччя й наші сучасники. Пізнання історії та місця людини в ній триває.

ПЕРЕВІРЯЄМО ЗНАННЯ

1. Історію яких країн називають золотою добою людства?
2. Чим було спричинене Велике переселення народів?
3. Як утворилися три гілки слов'ян? Назвіть їх і вкажіть, які сучасні народи входять до кожної з них.
4. Якими датами обмежується доба середньовіччя?
5. Які періоди історії України відповідають трьом періодам середньовічної історії Західної Європи?
6. З яких джерел ми отримуємо знання про середньовіччя?

УДОСКОНАЛЮЄМО ВМІННЯ

1. Доберіть з тексту Вступу приклади найважливіших досягнень середньовіччя: 1) у сфері політики; 2) в освіті та науці; 3) у мистецтві; 4) у побуті. Складіть таблицю за цими рубриками.
2. Зробіть стрічку часу і позначте на ній, у яких хронологічних межах тривало середньовіччя. Визначте, з якими подіями пов'язують його початок і закінчення, на які періоди поділяють.
3. Поясніть походження терміна «середні віки».

ДІЄМО ТВОРЧО

Робота в парах. Використовуючи текст підручника і додаткові джерела, доберіть аргументи: 1) на користь негативної точки зору щодо середньовіччя; 2) на підтримку позитивної оцінки середньовіччя. Зазначте, яких аргументів більше.